

що характеризує тепер українського селянина і дає йому окремі місця в ряді всесвітньої галереї типів, що звуться „національними“. Чи виграє од цього хто-небудь, в тому числі й „єдність“ руського господарства і народності“ чи ні, не вадило б глибоше помірковувати д. Богданову та інших, що так щиро заходяться коло угадки нун духа стародавнього русько-українського племені.

Українське письменство року 1909-го.

Українське письменство по цей бік „історичної приври“ ні чіткою виданні, ні партією творів не відповідає тому числовому становищу яке займає український народ у Росії. Другий чіткою світом і територією, він має письменство, що продуктивністю йде позад не тільки од великоросія та поляків, але й од німців, євреїв, латвішів, татар та єстів. Не тільки народи з давньою культурою чи визначною політичною силою і становищем нас перенали на полі письменства, але й маленькі на родці, що навіть пізніше од нас вийшли на арену культури й просвіти Українське письменство в Росії по своїй продукції займає тепер восьме місце. Невдано ще стояло воно геть далі, але й теперішнє місце не можна вважати за дуже то почесне для його, коли взяти на увагу велику потенційну силу українського народу та мало не тридцяти-мільйонний склад його.

Прийнято тому, що ми так одстаємо, багато, але найперша — то мізерний розвиток письменности серед нашої народу через чужу школу й брав доброй організації народної освіти на Україні та оті репресії, під якими вьєв останий час, од 60-х років почавши, перебувало українське письменство. Народ, невпечений та не освічений, жив у темноті і не вимагав через те продуктів національної літературної творчости; письменство скочане й з непереможними печатями в устах, не могло розвиватись і йти в міру того, як розвивалося і ймає наперед життя. Не було преси, не було публіцистики, не було наукової й популярної літератури. І от коли стала змога восьмому тому з'явитися, то виявилось, що і робітників — скільки треба було — бракує, і чята чів це не народило стільки, щоб могли воати в міру піддержувати рідне письменство. Українська книжка, аж якою була вже на нашому книгарському ринкові деяка традиція, по троху пробиває собі вважу путь д чята. В гіршому становищі очинили деякі молада українська преса, що не самій суті своїй вимагає і затрач коштами більших, і певної організації людями й ширшого кругу читачів, щоб рости і розвиватися. Нічого цього нема ще для неї в обставинах теперішнього українського життя; їй ще доводиться завойовувати собі місце, а через те поки що витрачувати силу не на розвиток, а на те, щоб намацати твердий ґрунт під ногами і краще за йому стати. І в результаті ми в своїм письменством паємо середніх, опинившись на восьмому місці, позад навіть од своїх давніх конкурентів на політичному полі татар.

Не зрушали ми з того місяця й за останній рік. Та власне не було й причин, бо рік минулий і не давав яких-небудь особливих надій на нас. Це був рік мало, взагалі, замінний в житті нашого народу, — таким він пройшов і в письменстві. Середній рік, з середньою літературною продукцією й середніми результатами.

Огляд літературної продукції по немю з поезії. Найвизначнішим з'явивцем у йому був безперечно збірник поезій молодого, але вже попу-

лярного поета *О. Олесь* — „Поезії, книжка друга“. Надійний поет в нас видимо йде вперед і виробляється все в дужку поетичну силу, хоч його музга гніву пим разом настроїлає на суму а ноту аневірра. Відомий лірик і сатирик наш із старшого покоління *В. Самійленко* виступив з збірником своїх поезій „Україні“, яким неморобить підрахунок своїй дотепершній поетичній діяльності, — підрахунок хоч невеликий обсягом, за те коштовний артистичним прикметами. Гарні поезії д. *Черкасенка*, збіра і в каважетці „Хвилими“. Іскри поетичного таланта пробиваються і з збірника поезій д. *Чупринки* „Омечивіт“, на жаль позовованою крикливо та вітчемою передмовою д. *Коваленка*. З старих поетів наших видано минулого року *Твори Івана Котляревського* та том третій творів *П. Куліша* („Сочинения и письма П. А. Кулиша“), що містять поезії закордонних збіраників „Двіна“ і „Повязчєн Кобая“ та деякі поеми. Повоповеним виданням появилася теж і „Байки *М. Старицького*“. Частиною до сучасної поезії належить і „Літературний ричник українських і польських авторів“, піканий як спроба літературного співорбітництва українських та польських письменників, на жаль, досить нечаслива спроба.

З безлетвотки на першому місці поставимо „Третю книжку оповіданнєв“ *В. Винниченка*, гайбокого психолога і черпорядного майстра там, де він не піддається якійсь вузькій тендеції. Чудові „Посмертні оповідання *Марка Вовчка*“, що воскрешають перед нами одну з найкращих сторінок з сторії українського письменства. *О. Кобилянська* дала нову повість „В меляно рано зілля копала“, досить слабеньку, як на талановиту авторку, ариарію на тему „Ой не ходи Грицю...“. *О. Пчілка* вивустила новий томик старих своїх оповіданнєв („Оповідання“, II). Запикавила громадянство нова письменниця *Гал. Журба* збірничком оповіданнєв „З жетиня“. Штературно написані нариси *П. Воронина* — „Як я втвару з товариши-чителями блянчиною самоюра“.

З драматичного письменства значимію нове видання „Драм і комедій“ *В. Грінченка* (два томи) та „Украденно шастя“ *Ів. Франка*. Вічну проблему на фоні сучасного життя ставить нова драма *Д. Яновської* „Любське шастя“. Цікава драматична картина „У світло“ *П. Гал.* Опріче агаданих, чимало ще вийшло в минулому році драматичних творів — наприклад, рід *Водолюбського* („Хатня революція“), *Ващенка* („Гріх“), *Неперет-Козельської* („Чудовий перець“), *Ващенка* („Шова в кайданах“) і т. інше, але ці твори до літератури, власне, вже не належать.

Досить збагатилася у минулому році наша популярна література, для якої систематично працював цілий ряд видавництва *Кайська* „Пресвіта“ видала: *В. Корольова* — „Україні в Америці“, *Мордовця* — „Гетьман Петро Сагайдачний“, *П. Холодного* — „Як мачина зоюворить“, *В. С.* — „Праця та каїтниця“, *Гр. Васницького* — „Врати Гракхи“, *В. Доманицького* — „Про Галичину“ та *О. Єфименко* — „Світ-світчї“. Енергичною працею і гарним доббором матеріалу з'явився з визначалось нове видавництво „Дан“. З його виданнєв значимію: *Ю. Сіро* — „Життя рослин“, *М. Шаповала* — „Про лїс“, *Ю. Буджало* — „Про диких людей“, *М. Грушевського* — „Про батька козацького *В. Хмельницького*“ та ін. Видавництво „Час“, опріче четвертої серії народних виданнєв, що містять чимало не рекладного і оригінального матеріалу, даю ще популярний листок — „Життя Тараса Шевченка“ та „Українськоросійський словник“ *В. Дубровського*. Видавництво „Український Учитель“ дало ряд цінних виданнєв, як от „Про небо“ (ч. II) *С. Черкасенка*, „Словачи“ *В. Доманицького*, „Біологуси“ *Д. Доро*

шенка, „Українська граматика“ (ч. II) *Гр. Шерстюка*. Видавництво „Вік“ видало історичну розвідку *В. Грінченка* — „Іван Виовський“, видавництво „Шлях“ — „Історичне діло *К. Маркса*“ *Кайського*. Опріче того, варто згадати окремі видання, як *М. Гестера* — „Сільська кооперація“, *О. Мицюка* — „Переселення в західній Сибїр“ та „Переселення в степовий Киризький край“, *М. Шерстюка* — „Земля, рослини і твари“. З репії йїної літератури значимію *Святи Стетанківського* — „Казанія сільського настира“ та видання одеського видавництва „Промїсь“ — „Князь Володимир св. та зрещення Русї“, „Са. Микола-Чуботворець“, „Са. Іван Войд“, „Діян на та чудеса св. апостолів“.

З наукових творів минулий рік триннє новий том (VII) „Історії України-Руси“ невтомого *М. Грушевського*, що починає тепер новий і найцівнїший період у напїй історії — козацьку добу. Закінчено другим теж величезної ваги видання — „Словарь української мови“ під редакцією *В. Грінченка* (чотири томи). Цікаві книжси *Д. Сіромали* — „Про фінансову науку“ та *Д. Беарницького* — „До біографії Шевченка“. Досить блді нариси *О. Грушевського* — „З сучасної української літератури“. Слабше представлено було в манулому році публіцистику, з обсягу якої значимію хїба кілька виступків із серії „Наших справ“ (видавництва „Вік“) та дві брошури, що наробили бузи в свїй час деякого галаєву: *Ф. Немо* — „Тим нам користні жиди“ і *С. Провітїячина* — „Літературні Герострати України“.

Власне література продукція минулому року, як бачимо з цього коротенького нарису, не визначалась показною стороною. Тільки одна популярна література виявила чималій доступ і збагатилася змістом. Шо ж до інших сфер, то хоч і трапляються тут твори великої вартости, але вони стоять майже сиротами серед досить слабеньких праць. Видимо, явне письменство ще не скинуло з себе чарів того дилотїї, яке надвого загальмувало культурний розвиток українського народу й задержало його позад інших народів імперії.

Сергій Єфремов.

Українська преса в 1909 році.

Минулий рік в діях української преси був такий же похмурий і сірий рік, як і саме українське життя. Збїдїли помалу широкі перспективи безудинного розвитку і доступу; небула ганца дієвості одможовувала для українства все вузчї закутки дрібної культурно-просвітної роботи, коїру доводилось провадити під вічними етрахом, що ось-ось насильно перетреть й та тоненька ноточка, коїра звязала український рух з життям громадянства. А ворожі українству елементи з-поперед самого громадянства все вище підіймали голову, з якоюсь канівальською догтюєю вигукуючи: police vers! (добрий його). І українській пресі, поставлений на остронї української ідеї, доводилось точити прїбув повсячасну боротьбу проти ворожих високів, боронити поступатї українства перед противником, який наперед уже мав ту перевагу, що йому було дозволено всі засоби агресивної боротьби, тоді як українству не завжди вільно було й борозитись. Минулий рік в житті українства був часом органічної роботи в осередку самого громадянства, видавничий рух, ширення української ідеї при помочи друкованого слова — служили найбільш вразивими проявами тієї роботи. Через те й пресі доводилось уділяти багачої уваги літературним справам, одводити літературному елементові поруч з політичним визначне місце. Наша „Рада“ зоставалась в минулому році як і попередю одиноким українським щоденним ор-